

Barn i riskzon/ barn till missbrukande föräldrar

Utvärdering av insatser i nio kommuner med medel från

Alkoholkommittén 2005

Örebro universitet

Augusti 2006

Agneta Johansson

Elinor Brunnberg

Charli Eriksson

Barn i riskzon/barn till missbrukande föräldrar. Utvärdering av insatser i nio kommuner med medel från Alkoholkommittén 2005.

*Agneta Johansson, Elinor Brunnberg, Charli Eriksson
Örebro Universitet*

Sammanfattning

Under 2005 erbjöd Alkoholkommittén små kommuner att ansöka om medel (40.000 kronor) för arbete kring barn till missbrukande föräldrar eller barn i riskzon. Detta är en utvärdering av vad dessa medel använts till. Syftet är att utvärdera vilka kommunala insatser för barn till missbrukare och andra barn i riskzon som det ekonomiska bidraget stimulerat kommunerna till att starta, och hur barnkonventionen implementerats i detta arbete.

Barn som far illa är en stor grupp av barn som i olika situationer och relationer befinner sig i risk. Barn till missbrukande föräldrar är en sådan grupp. I barnkonventionen uttrycks synen på barn så, att alla barn har rätt att få del av sina rättigheter, barnets bästa ska beaktas i alla situationer, deras utveckling ska säkerställas, deras åsikter ska komma fram och de ska visas respekt och får inte diskrimineras (UD informerar 1996:2). Bedömningen av vad som är bäst för barnet ska ske utifrån ett barnperspektiv då barnet skall behandlas som ett subjekt med rätt att yttra sig.

Socialtjänstlagen reglerar kommunernas ansvar för dem som vistas i kommunen. Socialnämnden har det yttersta ansvaret för barns välfärd och att de får det skydd och stöd som de behöver i en risksituation. Sedan 2003 finns ett tillägg i lagstiftningen för polis, skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst om att de skall samverka runt barn som far illa eller riskerar att fara illa. Socialnämnden har ansvar för att en sådan samverkan kommer till stånd.

Utvärderingen har gjorts genom intervjuer med projektledare och ansvariga tjänstemän i nio kommuner; Uddevalla, Åmål, Borås, Sjöbo, Tomelilla, Lycksele, Vilhelmina, Dorotea och Skellefteå. Intervjuer har också gjorts via telefon med den ansvarige politikern i varje kommun. Dessutom har ansökan till Alkoholkommittén lästs, liksom kommunernas hemsidor och visa dokument som utvärderaren fått av tjänstemännen, för att få bakgrundsfakta om kommunerna.

Utvärderingen visar att en stor entusiasm präglar de nio kommunerna. Att de fått medel från Alkoholkommittén har mottagits mycket positivt. Trots att summan var liten gav pengarna en puff till att sätta igång nya aktiviteter. Pengarna har använts till

- Handledning och studiematerial för arbete med kvinnor med missbruk.
- Föreläsning om barn i dysfunktionella familjer.
- Föreläsningsserie för gemensam utbildning för skola och socialtjänst för ökat samarbete.
- Uppstart av verksamhet för "glömda och osynliga barn". Utbildning och studiebesök.
- Utveckling av pågående sommarverksamhet.
- Utbildning i ART (Aggression Replacement Treatment).
- Handledning av barngruppleddare.
- Gruppleddarutbildning.
- Föreläsning om barn i missbruksrelaterade miljöer.
- Utbildning om självskadebeteende.
- Utbildning i MoD (Mångfald och Dialog).

Tjänstemän och politiker i de berörda kommunerna är mycket positiva även till små ekonomiska satsningar från Alkoholkommitténs sida eftersom pengarna blir ett bra incitament till att komma igång med olika verksamheter. Hur barnen i kommunerna skall bli delaktiga i utformandet av de aktuella verksamheterna och hur barn även i åldersgruppen 6-13 år skall uppmärksammas, är frågor som man bör arbeta mer med.

Innehåll

	Sid.
Sammanfattning	2
1. Inledning	4
2. Bakgrund	4
2.1 Barn som far illa.	4
2.2 Barn till alkoholiserade föräldrar.	4
2.3 FN:s konvention om barnets rättigheter.	4
2.4 Alkoholkommitténs satsning.	5
2.5 Riktlinjer från riksdagen om socialtjänstens ansvar.	6
3. Syfte	6
4. Metod	6
5. Vad händer i de nio kommunerna?	7
5.1 Beskrivning av kommunernas verksamhet.	7
5.2 Medel från Alkoholkommittén.	17
5.3 Implementering av Barnkonventionen.	21
6. Sammanfattande diskussion	22
7. Slutsats	24
Referenser	25

1. Inledning

Under 2005 erbjöd Alkoholkommittén några små kommuner att ansöka om medel (40.000 kronor) för arbete kring barn till missbrukande föräldrar eller barn i riskzon. Detta är en utvärdering av vad dessa medel använts till. Kommunerna kunde lämna in ansökan om medel under perioden april till september 2005. Alkoholkommittén delade ut medlen innan året var slut. Det gör att de utbildningar m.m. som kommunerna satsat på inte var klara när utvärderingen gjordes. Utvärderingen baseras på intervjuer med några tjänstemän och en ansvarig politiker i varje kommun, samt några få dokument om kommunens organisation. Totalt var det nio kommuner som fick del av medel från Alkoholkommittén.

2. Bakgrund

2.1 Barn som far illa.

Barn som far illa är en stor grupp av barn med olika riskfaktorer. I regeringens proposition 2002/03:14 beskriver man barn som utsätts för fysiskt våld (t.ex. aga eller misshandel), psykiskt våld (t.ex. ett barn systematiskt utsätts för nedvärderande omdömen), sexuella övergrepp, kränkning (tex. barnets psykiska hälsa äventyras), fysisk försummelse (tex. underlåtenhet att ge god fysisk omsorg), bristande omsorg (tex. skydd mot skadlig exponering som kan vara att vistas i miljöer med hög alkoholkonsumtion), psykisk försummelse (t.ex. när barns grundläggande behov inte tillgodoses).

2.2 Barn till alkoholiserade föräldrar.

Livet i en alkoholistfamilj brukar beskrivas som kaotiskt och oförutsägbart (SOU 1998:31). Det finns outtalade regler som styr i dessa familjer, nämligen att man inte får tala om det verkliga problemet (alkoholismen), att man inte får lita på någon och att man inte ska känna efter. Enligt Ahmad och von Knorring (2002) tar barnet ofta över ansvaret för sina föräldrar när barnet inte blir omhändertaget av dem, t.ex. på grund av sjukdom eller missbruk. Dessa barn utvecklar ofta en tidig social mognad med risk för psykisk ohälsa.

I Nygaard Christoffersen och Sothilles studie (2000) visas att barn till alkoholister löper högre risk för att bli omhändertagna av sociala myndigheter, att bli utsatta för våld, att föräldrarna är våldsamma och att föräldrarna ska separera.

Alkoholpolitiska kommissionen skrev 1994 att 10-15% av alla barn i Sverige har föräldrar som missbrukar alkohol (SOU, 1994). 22% av studiepopulationen i en studie av Mylant, Ide, Cuevas och Meehan (2002) identifierade sig själva som barn till alkoholiserade föräldrar, vilket är lika hög andel som visats i andra amerikanska undersökningar, enligt författarna.

Barn till alkoholiserade föräldrar är en heterogen grupp där många barn mår bra. Dock har dessa barn och ungdomar en ökad risk för psykisk ohälsa genom emotionella, anpassnings- och beteende-, och skol- och kognitiva problem, samt för en ökad alkoholkonsumtion (Johansson, 2004).

2.3 FN:s konvention om barnets rättigheter.

Konventionen om barnets rättigheter kom 1989, och ratificerades av Sverige tidigt. I konventionen är barnets rättigheter formulerade i ett antal artiklar som behandlar sociala, kulturella, ekonomiska, medborgerliga och politiska rättigheter. Grundläggande värdering i barnkonventionen är barns fulla och lika människovärde (art. 2). Den syn på barn som barnkonventionen ger uttryck för är att alla barn har rätt att få del av sina rättigheter,

barnets bästa ska beaktas i alla situationer, deras utveckling ska säkerställas, deras åsikter ska komma fram och de ska visas respekt (art. 2, 3, 6, 12) (UD informerar 1996:2).

Bedömningen av vad som är bäst för barnet ska ske utifrån ett barnperspektiv. I detta ligger en retorik som används i kommunerna. Det grundläggande i ett barnperspektiv är respekten för barnets fulla människovärde och integritet (SOU 2005a). I denna rapport har tjänstemän och politiker fått berätta om hur arbetet i kommunen går till, inga planer eller program har analyserats.

2.4 Alkoholkommitténs satsning

Ett framgångsrikt förebyggande arbete bygger på att det inriktas på viktiga områden och att arbetet genomförs med bra metoder i en sådan omfattning att det kan få effekt på de förhållanden som man behöver påverka. Inom alkohol- och drogområdet sker stora förändringar i det svenska samhället (Carlsson, Ågren, Andréasson, 2002). Den traditionella politik som bedrivits utsätts för förändringar men huvudmålen kvarstår.

I november 2005 beslutade regeringen om en ny handlingsplan för alkoholpolitiken för perioden 2006-2010. Den nya handlingsplanen för alkoholpolitiken bygger vidare på den plan som gällde för åren 2001-2005. Den nya planen slår fast att det långsiktiga förebyggande arbetet på lokal nivå för att minska skador till följd av alkoholkonsumtion måste fortsätta. Särskilt prioriterade områden under perioden 2006-2010 är barn till föräldrar med missbruksproblem, unga vuxna och insatser inom arbetslivet. Den satsning som gjordes i de aktuella kommunerna gjordes enligt den tidigare handlingsplanen. Den Nationella handlingsplanen 2001-2005 innebar att Sverige stod fast vid målet att minska alkoholens skadeverkningar. Ändrade förutsättningar krävde dock delvis nya metoder och strategier. Regeringen satte upp ett antal särskilt prioriterade delmål:

- Ingen alkohol skall förekomma i trafiken, på arbetsplatser eller under graviditeten.
- Uppväxten ska vara alkoholfri.
- Alkoholdebuten ska skjutas upp.
- Berusningsdrickandet ska minska.
- Det ska finnas fler alkoholfria miljöer.
- Den illegala alkoholhanteringen ska undanröjas.

Insatser för barn och ungdomar är särskilt viktiga. Det krävs generella åtgärder som kan bidra till att åstadkomma en alkoholfri uppväxt och skjuta upp alkoholdebuten. Det behövs även riktade insatser för särskilt utsatta grupper eller grupper med riskbeteende.

I proposition inför den nya handlingsplanen för alkoholpolitiken 2006-2010 konstateras att svenskarnas konsumtion av alkohol har ökat kraftigt det senaste decenniet (Regeringens proposition 2005/06:30). Den genomsnittliga konsumtionen är nästan tio och en halv liter ren alkohol per år per person över 15 år. Särskilt oroande är den ökande alkoholkonsumtionen bland äldre ungdomar och unga vuxna, i synnerhet kvinnor.

Handlingsplanen för 2006-2010 innehåller ett nytt övergripande mål för alkoholpolitiken, som mer betonar alkoholens samband med folkhälsan: Att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar.

Regeringen lyfter fram att ett ökat jämställdhetsperspektiv behövs så att insatserna också tar hänsyn till människors olika bakgrund och social tillhörighet. För att nå det övergripande målet föreslår regeringen att de tidigare delmålen som riksdagen antagit skall gälla under den kommande femårsperioden.

Berusningsdrickande ska minska. Samtidigt konstaterar handlingsplanen har flera av Sveriges traditionella medel för att begränsa tillgången på alkohol blivit svagare. Det innebär med andra ord att Sverige måste finna nya metoder för att begränsa

alkoholkonsumtionen. I detta arbete har grunden lagts genom den förra handlingsplanen, som betonade vikten av att bygga upp ett långsiktigt, strukturerat och samordnat förebyggande arbete på lokal nivå.

Utlysningen av medel till kommuner att vidareutveckla arbetet med barn i riskzonen och barn till missbrukande föräldrar var en integrerad del i Alkoholkommitténs satsningar. I denna ingår en rad olika komponenter som omfattar såväl regional som lokal nivå. Bland de regionala satsningarna kan nämnas stöd till länen, samarbete med länssamordnarna, återkommande länsbesök och strategiska konferenser. De lokala satsningarna om fattar ekonomiskt och metodiskt stöd till kommunala samordnare, metodmaterial, sex försökskommuner, ett antal kommuner i nätverk och återkommande kommunbesök. Den satsning som här utvärderas är ett intressant komplement till tidigare stödformer och där det lokala initiativet styr utformningen av insatserna. Satsningen har speciellt riktat sig till små kommuner som på detta sätt blivit sedda med sina annorlunda villkor mot de stora kommunerna. Alkoholkommittén har haft en dialog med kommunerna kring de nio kommunernas ansökningar, vars genomförande dokumenteras i denna rapport.

2.5 Riktlinjer från riksdagen om socialtjänstens ansvar.

Socialtjänstlagen reglerar kommunernas ansvar för dem som vistas i kommunen. Socialnämnden har det yttersta ansvaret för barns välfärd och att de får det skydd och stöd som de behöver i en risksituation. Sedan 2003 finns ett tillägg i lagstiftningen för polis, skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst om en skyldighet när det gäller att samverka runt barn som far illa eller riskerar att fara illa. Socialnämnden har ansvar för att en sådan samverkan kommer till stånd (SFS 1980:1100). Sociala barn- och ungdomsvårds-kommittén föreslår att socialnämnden tillsammans med polis, skola och hälso- och sjukvård ska utvärdera samverkan kring förebyggande arbete och tidigt stöd en gång per år (SOU 2005b).

3. Syfte

Att utvärdera Alkoholkommitténs stöd till nio små kommuner för insatser för barn till missbrukare och andra barn i riskzon, och hur barnkonventionen implementerats i detta arbete.

4. Metoder

I utvärderingen har flera metoder använts:

- Intervjuer och personligt besök gjordes hos projektledare och ansvariga tjänstemän (2-3 personer) i nio kommuner: Uddevalla, Åmål, Borås, Sjöbo, Tomelilla, Lycksele, Vilhelmina-Dorotea (som kommer att presenteras tillsammans eftersom de ansökte gemensamt om stöd från Alkoholkommittén) och Skellefteå.
- Ansvarig politiker intervjuades per telefon i varje kommun.
- Ansökan till Alkoholkommittén från kommunerna har lästs.
- Kommunernas hemsidor, samt vissa dokument, som utvärderaren fått av tjänstemännen som intervjuats i kommunen har lästs för att få bakgrundsfakta om kommunerna.

5. Vad händer i de nio kommunerna?

5.1 Beskrivning av kommunerna och deras verksamhet till barn och ungdomar.

En kort sammanfattning av invånarantal, politisk styrning och det arbete som beskrivits som riktar sig direkt till barn och ungdomar ges i tabell 1.

Tabell 1. Översikt över kommunerna.

	<i>Invånarantal</i>	<i>Politisk styrning</i>	<i>Särskilda insatser som redan finns för barn i risk</i>
Västra Sverige			
Uddevalla	50.000	(s) och (v)	Gruppverksamhet för barn till missbrukare eller psykiskt sjuka föräldrar. Stöd till inackorderade. Stödboende för unga.
Åmål	13.000	(c)	Gruppverksamhet för barn till missbrukare och andra svårigheter. Sommarverksamhet för samma barn.
Borås	99.000	(m), (kd), (fp), (mp) och (vägvalet)	Skola för flickor åk 9 som har få godkända betyg och social problematik. Ungdomsterapeuter arbetar med ungdomar och familjer i hemmiljö.
Södra Sverige			
Sjöbo	17.500	(m), (c), (fp), (kd) och (pensionärspartiet spi)	Sommarverksamhet för barn i riskzon.
Tomelilla	12.500	(m), (c), (fp), (kd) och (kommunens väl, kv)	Inte känt.
Norra Sverige			
Lycksele	12.800	(s) och (v)	Gruppverksamhet för barn till missbrukande föräldrar.
Vilhelmina o Dorotea	7.000 3.000	(s) och (v) (Dorotea kommunlista, dkl)	Inte känt.
Skellefteå	72.000	(s)	Gruppverksamhet för barn till missbrukare eller psykiskt sjuka föräldrar. MoD (Mångfald och Dialog) för yngre barn i skolan.

5.1.1 Uddevalla.

a) Beskrivning av kommunen.

Kommunen består av 50.000 invånare, varav 30.500 bor i tätorten. Socialdemokraterna är största parti och styr tillsammans med vänsterpartiet kommunen.

I Uddevalla är kommunen organiserad i sju nämnder eller kommittéer. Här finns också ett Hälsopolitiskt råd, vilket är en styrgrupp bestående av politiker och förvaltningschefer med flera. År 2000 omorganiserades socialtjänster efter en tydlig viljeinriktning från politikerna.

En avdelning för förebyggande socialt arbete skapades då vid sidan om den sociala avdelningen som arbetar med utrednings- och behandlingsinsatser. Enligt den intervjuade politikern finns en bred uppslutning i kommunen kring satsningen på förebyggande arbete och det finns en politisk samsyn i dessa frågor.

b) Verksamheter för barn i risk i kommunen.

I de förebyggande insatserna för barn och ungdomar ingår den öppna förskolan för barn 0-7 år. Den vänder sig till alla och är på så sätt inte utpekande. Nästan alla familjer är på öppna förskolan, enligt politikern, och det är inte dramatiskt att prata med en socialsekreterare eftersom de finns i verksamheten. Andra förebyggande verksamheter är mer ”riktade” grupper, till exempel till unga mammor, och det finns fältassistenter för ungdomar upp till 18 år. Ytterligare förebyggande insatser görs av drogsamordnaren som arbetar med t.ex. drogfria skolavslutningar och samordnar kurser för medlingsverksamhet till unga gärningsmän och brottsoffer. Det finns också fem ”Barn-i-riskzon-grupper”, där skolpersonal, rektor, fältassistent, elevhälsopersonal, polis, fritidsledare och andra viktiga personer för ungdomar i området träffas. Man försöker fånga upp barn och unga i risk. Denna verksamhet har fungerat sedan mitten av 1990-talet.

I kommunen samarbetar också BUP (Barn och ungdomspsykiatri), skola och socialtjänst i något man kallar en samarbetskola. Inom Uddevalla kommun har man sedan länge en viss ”överbemanning” av socialsekreterare för att kunna gripa in tidigt om barn far illa, menar den ansvarige politikern.

c) Arbete riktat direkt till barnen

Uddevalla har sedan flera år gruppverksamhet för barn till missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar (Musslan). Här samverkar svenska kyrkan, BUP och socialtjänsten. Kommunen har också inackordering med stöd (Athena) och även stöd till unga som bor ensamma (Ungbo).

Det finns vissa möjligheter för ungdomar att påverka verksamheterna, bland annat en ungdomskultursamordnare som stödjer arrangemang och en fritidsgård som jobbar särskilt med detta.

d) Samarbetspartners

Samarbete inom kommunen sker med primärvården (barnavård, mödravård), polis och kyrkan. Det är viktigt med ett brett kontaktnät för att barnen inte ska ”försvinna”. Det sker mycket samarbete mellan socialtjänst, skola och polis. Särskilt mellan socialtjänst och skola är samarbetet bra, anser tjänstemännen. Ett visst samarbete sker inom 3-stad eller 4-stad, dvs. med kommuner som finns i närheten. Det finns bland annat nätverk för drogsamordnare. Gymnasiet i Uddevalla samlar ungdomar från kringliggande kommuner, men samarbetet är inte så utvecklat inom detta område.

Inom Fyrbodalsområdet, där 14 kommuner ingår i Västra Götaland, sker ett särskilt samarbete, bl.a. kring drogrågor. Här finns representanter för polis, tull, kommunalförbundet, CAN, länsnykterhetsförbundet, länsstyrelsen och ett par, tre kontaktpersoner från varje kommun. Denna grupp har kontakt med Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika. Inom västra Götaland finns också ett samarbete för folkhälsoråd eller hälsopolitiska råd. Under dessa finns ett antal arbetsgrupper, bl.a. en barnsäkerhetsgrupp tillsammans med primärvården, där tex. barns väg till skolan ses över. Enligt politikern har också barn en aktiv roll här.

e) Uppfattningen om kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

Det är en styrka att det är fokus på det förebyggande arbetet i kommunen och att det arbetet också har en viss status, enligt politikern. En annan styrka är det arbete som pågår kring

Barnkonventionen; i kommunen anordnas frukostmöten. Andra styrkor är att det är en positiv anda i kommunen, de uppbyggda nätverken och de korta avstånden. Något som också upplevs som en styrka är att man försöker ha hemma-plans-lösningar när ett barn inte har det bra, så att barn inte skickas till andra kommuner. Tjänstemännen tycker också att den politiska viljan är en styrka.

Några hot eller svagheter för verksamheten ser man inte. En svaghet kan vara omsättningen av personal, eftersom det tar tid att komma in i ny verksamhet.

Möjligheter är att det finns bra visioner i kommunen, bra fritidsaktiviteter och stort engagemang bland socialarbetare. Den förebyggande avdelningen ger också stora möjligheter.

En fundering från politikern i Uddevalla var hur man kan nå de barn som kanske far illa, men som inte kommer till socialtjänstens kännedom. I framtiden tänker man sig fortsätta att arbeta som man gör nu och slå vakt om de verksamheter som finns.

f) Intryck av kommunen.

Satsningen på förebyggande arbete som är tydlig och relativt ny i kommunen ses av de intervjuade som något mycket positivt. Ett stort och engagerat arbete pågår i kommunen. Barnen och ungdomarna i kommunen tycks inte ha engagerats och getts möjlighet att påverka beslut om det som rör dem.

5.1.2 Åmål

a) Beskrivning av kommunen.

I kommunen bor ca 13.000 personer, där centerpartiet är största politiska parti.

I Åmål är vård- och omsorgsnämnden den nämnd som handhar frågor kring barn och unga i riskzon. Här finns en IFO-enhet (Individ- och familjeomsorg) där det traditionella socialkontoret brutits sönder. Detta är en ny organisation från 2005 som vuxit fram, och innebär att tjänstemännen arbetar åldersrelaterat med alla frågor. Det är politisk enighet i kommunen att arbeta med tidiga insatser, och målsättningen i kommunen är att sätta barnen i centrum, enligt den ansvarige politikern.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

Sedan 2005 finns en familjecentral i kommunen, där IFO och mödra- och barnavårdscentral samt öppna förskolan samarbetar. I utvecklingsarbetet i socialtjänsten i Åmål ingår handlingsplaner för samverkan med grundskolan kring barn som far illa inom team som arbetar med 0-12 åringar och 13-24 åringar. Ett samverkansprojekt finns där man tittar på hög skolfrånvaro. Den innebär att en process sätts igång vid hög frånvaro från dagis och uppåt.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

Sedan flera år finns det grupper för stöd till barn som far illa, samma för barn i missbruk och barn till psykiskt sjuka föräldrar. Dessa jobbar brett med psykisk ohälsa, eftersom det finns olika behov bland barnen och ungdomarna. Grupperna startas med 1½ års mellanrum, då det finns underlag. På somrarna finns läger tillsammans med andra kommuner för dessa barn.

d) Samarbetspartners.

Inom Familjecentralen samarbetar IFO, MVC, BVC och öppna förskolan. Andra samarbetspartners i det direkta arbetet är förskolan, resurscentrum (elevstödet inom skolan), "Huset" (fritidförvaltning i samma hus som IFO), BUP (barn- och ungdomspsykiatri, som ligger på annan ort), polisen, ungdomsmottagningen inom primärvården, skolan och kyrkan. Kommunen är liten, vilket gör att man känner varandra och samarbetet är bra. Detta gör att tex. ett byte av tjänster kan ske när det behövs. Samarbete med kommunpsykiatri är viktigt, den har tex. gett kunskap kring barn till psykiskt sjuka föräldrar. Samverkan sker också tex.

med Säffle, med vilka en gemensam EU-ansökan skrivits, men också med övriga Dalsland. Även tillsammans med Norge och Estland har projektmedel sökts från EU.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

Styrkan i kommunen är att problem inte skyfflats undan, utan man tar tag i dessa. Medarbetarna ställer upp och är trygga med varandra, och det är heller ingen stor personalomsättning. Det är också en styrka att vara en mixad grupp (tex. socialtjänst och gymnasieskola) med olika erfarenheter när man arbetar med olika verksamheter. Samsynen i kommunen är en styrka, liksom människors engagemang. Det är ett långsiktigt politiskt synsätt, vilket inte hindras av ett ev. maktbyte. Den lilla kommunen med sina korta kontaktvägar är också en styrka.

Svagheten inom kommunen är ekonomin, om kommunen fortsätter att avfolkas. Politikern anser inte heller att man har så bra dialog med ungdomarna.

Dock ser inte enhetschefen resursbrist eller ekonomi som hot. Hot kan det kanske vara att i en grupp som jobbat länge kan man slå sig till ro. Socialtjänsten är så lättillgänglig att det finns en viss risk att ungdomar sitter och berättar ”för mycket”, och man måste vara tydlig med att inte göra ett ärende för fort. Öppenheten ger också stora möjligheter.

Det finns stora möjligheter att utveckla arbetet, man har lyckats visa befolkningen att det lönar sig att arbeta så här. Inför framtiden behöver ungdomar bli mer delaktiga, få större inflytande och bli mer lyssnade på. Politikerna vill hitta plattformar för dialog med skolbarn i lägre klasser och i gymnasium.

f) Intryck av kommunen.

De intervjuade förmedlar en positiv anda, där man starkt betonar det viktiga samarbetet mellan skola och socialtjänst för barnens och ungdomarnas bästa. Man ser också det positiva i den lilla kommunen. Dialogen med ungdomarna bör kunna förbättras, vilket politikern är medveten om.

5.1.3 Borås

a) Beskrivning av kommunen.

Kommunen består av ca 99.000 invånare, varav ca 64% bor i Borås stad. Moderaterna, kristdemokraterna, folkpartiet, vägvalet och miljöpartiet har tillsammans politisk majoritet i kommunen.

Även i Borås finns en ny organisation. Socialnämnden är gemensam för hela kommunen sedan 2005, medan övriga nämnder är uppdelade på tio kommundelar. Inom IFO (Individ- och familjeomsorgen) är verksamheterna uppdelade mellan myndighetsutövning och insatser, vilka i sin tur är delade mellan barn och ungdom, och vuxna. Enligt politikern råder politisk samsyn i kommunen kring frågor om barn i riskzon.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

Tonårsproblematiken synliggörs nu i och med nya organisationen mer än tidigare i kommunen. ”Tjejer med på tåget” kallas en verksamhet som stöttar flickor. Ungdoms-terapeuter finns som arbetar med ungdomar och föräldrar, som behöver det, i hemmiljö. Fältassistenter arbetar mycket på kvällarna och träffar ungdomar ute på stan. I kommunen finns familjecentraler med samarbete mellan primärvård och kommun, och man har också startat samtalsgrupper med barn, föräldrar, psykolog och skolpersonal i en kommundel.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

Ett särskilt samarbete för tjejer i årskurs 9 som har få godkända betyg och en social problematik finns, där skolan, socialtjänsten, och föreningen Tåget samverkar.

Gruppverksamheter för tjejer och killar drivs av fältassistenterna, och det finns också verksamhet för unga missbrukare.

d) Samarbetspartners.

Ett nätverk om ”de glömda barnen” finns mellan Borås, Alingsås och Marks kommuner tillsammans med studieförbund. Fältassistenterna samarbetar nära med polisen, och samverkan med BVC underlättas med den nya organisationen. Föräldrar, skolan, primärvårdens BVC och MVC, BUP, vuxenpsykiatri, ungdomsföreningar, kyrkan och föreningslivet är andra samarbetspartners.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

En styrka är den nya organisationen, mycket har kommit igång, troligen beroende på samordningen. Samarbetet med BVC och BUP fungerar bättre på grund av den nya organisationen. Det är en styrka att man vågar pröva nya idéer. En annan styrka är att det finns ett särskilt barnperspektiv i det drogpolitiska programmet. Att ha fältassistenterna centralt placerade och inte i de olika kommundelarna är en styrka, liksom att så mycket är riktat mot förebyggande uppdrag. Ett väl fungerande politiskt samarbete med samtliga partier och mellan tjänstemän, och mycket god kompetens hos dessa är styrkor, enligt politikern.

Svagheter är att det tar lite tid i kommunen, demokrati tar tid, menar politikern. Kommundelarna ansvarar för allmänt förebyggande arbete, och det bör man ändra på, så att detta också läggs centralt, anser tjänstemännen. En svaghet eller risk är att det är tufft ekonomiskt i kommunen. Det finns också en risk att man jobbar så mycket med aktiva missbrukare att man har svårt att hinna med de grupper som inte söker hjälp.

Möjligheter att utveckla verksamheter finns i och med den nya organisationen.

f) Intryck av kommunen.

En stor entusiasm präglar de intervjuade, med en nybyggaranda som troligen kommer ifrån att man tror på den nya organisationen. Det tycks finnas en positiv anda i kommunen och en optimism inom politiken. Det förebyggande arbetet talar man gärna om, och ser framför sig. I det arbetet bör man försöka få med barnen och ungdomarna.

5.1.4 Sjöbo

a) Beskrivning av kommunen.

I kommunen bor 17.500 invånare, varav ca 7.000 i tätorten Sjöbo. Moderaterna, centerpartiet, folkpartiet, kristdemokraterna och pensionärspartiet spi samarbetar och styr tillsammans kommunen.

Sjöbo omorganiserades 2004 och inom Familjenämnden finns Råd och Stödenheten sedan dess, där ingen myndighetsutövning finns. Elevhälsan från skolan och socialtjänsten är här samlade för rådgivande, familjebehandlande och stödjande insatser. Sedan 2002 har man arbetat med den nya organisationen med delat ansvar mellan skola och socialtjänst. Det finns en bred politisk förankring kring frågor om barn och unga i risk, menar den ansvarige politikern.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

Målgruppen barn som far illa finns med i samverkansprojekt och i arbetet kring droger i de tre kommunerna Simrishamn, Tomelilla och Sjöbo. Olika projekt finns, där till exempel ”Vuxenkraft” är ett.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

En sommarverksamhet har pågått sedan 2004, vilken man vill utveckla bl.a. med stöd från Alkoholkommittén. Under två somrar har ungdomar som är i riskzon fått vara med i sommarverksamhet. Föräldrarna har engagerats för att de ska bli delaktiga i vad som sker med deras barn.

d) Samarbetspartners

Skola och socialtjänst finns inom samma förvaltning och samarbetar därför naturligt. Ett gott samarbete finns med barnmorskorna inom primärvården och även med tobakspreventiva enheten i Malmö. Inom sommarverksamheten är olika föreningar engagerade, tex. Röda korset, idrottsföreningar, Friluftsförbundet, musikföreningar och fritidsgårdar. Även med BUP i Ystad finns ett samarbete. De tre kommunerna Simrishamn, Tomelilla och Sjöbo har ett utvecklat samarbete kring drogprojektet, där två personer arbetar i alla tre kommunerna. Man har ett gemensamt policydokument som tagits i nämnderna i alla tre kommunerna. Med den större staden Ystad har Sjöbo kontakt och där ligger den mesta gymnasieutbildningen för Sjöbos ungdomar.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

Det är en styrka med samarbetet mellan de tre kommunerna, det ger möjligheter för barn och ungdomar att åka över kommungränserna, och man kan också utnyttja varandras verksamheter. Att ideella föreningar är med i arbetet kring ungdomar är en styrka. Och även det stora engagemanget i kommunen är en styrka. Det är en fördel i och med den nya organisationen att vara en så ny enhet som har uppdrag att hitta förebyggande metoder.

En svaghet är att kommunen haft svårt att fånga upp föräldrars engagemang. Många föräldrar visade stort engagemang för en viss fråga, men när de inbjöds att delta i diskussioner var det svårt att få dem att delta.

Ett hot finns om det skulle bli maktskifte med ett annat synsätt, men politikerna är eniga, så det är inte ett egentligt hot.

Möjligheter finns genom samarbetet inom den gemensamma förvaltningen. I framtiden fortsätter kommunen detta arbete som en naturlig del av verksamheten.

f) Intryck av kommunen.

Ett stort engagemang präglar de intervjuade, för ungdomar och för drogfrågor. Det finns en nybyggaranda, det är nytt allt man gör. Man talar mycket om föräldrars ansvar och att de måste vara med i arbetet kring ungdomar. Framför allt är man sysselsatt med de ungdomar som är mycket synliga med ett oönskat beteende, eller i riskzonen. Man försöker fånga upp de som är i riskzon i sommarverksamheten, vilket då blir ett förebyggande arbete. I utvärderingen fanns ingen diskussion om farhågor för att samla barn med oönskat beteende, för att dessa ska ”trigga” varandra. Samarbetet mellan Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla verkar mycket positivt. Barnen och ungdomarna nämns inte som samarbetspartners.

5.1.5 Tomelilla

a) Beskrivning av kommunen.

Invånarantalet i kommunen är 12.500, varav 5.800 bor i Tomelilla tätort. Kommunen styrs av moderaterna, centerpartiet, folkpartiet, kristdemokraterna och kommunens väl gemensamt.

År 2005 startades en ny organisation där man har utskott istället för nämnder direkt under kommunstyrelsen. Familjeutskottet har hand om barnfrågor och det finns också ett förebyggande råd. Med den nya organisationen har man börjat arbeta i team. Sedan 2005 finns också resursenheten, det vill säga elevhälsan, för förskolor och skolor. I kommunen har

man en politisk samsyn att det är viktigt att göra någonting för barn och ungdomar i riskzon. Målet är detsamma för alla, även om partierna kan ha olika lösningar, säger den ansvarige politikern.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

Projektet "Barn som får illa" har startats med en utbildning för personal. Det kommer att bli uppföljning med handledning för att starta barngrupper (här kommer Alkoholkommitténs medel in).

c) Arbete riktat direkt till barnen.

Tidigare fanns samtalsgrupper för barn till alkoholiserade föräldrar, men det var svårt att hitta ett bra koncept. Barnen kom enbart från föräldrar som var kända av socialtjänsten och de kände sig påhoppade och särbehandlade. Under några år fanns också sommarverksamhet för barn i riskzon. Nu är samtalsgrupper på gång igen.

d) Samarbetspartners.

Den grupp personal som gått utbildningen till gruppleddare för samtalsgrupper för barn består av personal från socialtjänsten, kyrkan, fritidsgården och skolan, och de bildar ett nätverk. Med distriktssköterskan inom primärvården diskuteras samarbete kring föräldrautbildning. Ett drogprojekt pågår mellan de tre kommunerna Sjöbo, Simrishamn och Tomelilla, vilket är positivt. Man har två gemensamma drogsamordnare, som driver frågor brett kring alkohol och droger i de tre kommunerna. Också med Skurup och Ystad har man samarbete. Kyrkan är en aktiv samarbetspartner, andra är ideella föreningar, polisen och föräldrar.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

En styrka är att man jobbar över kommungränserna. Det gör att alla kommuner inte behöver starta alla verksamheter, utan man kan använda varandra. Den lilla kommunen gör att politikerna blir inblandade även i direkta problem, och att man känner varandra, vilket är en styrka.

En svaghet är att barngrupperna ännu inte (jan 2006) är inne i den ordinarie verksamheten. Samarbetet mellan skola och socialtjänst behöver bli bättre, sekretessen och att man arbetar utifrån olika lagar kan göra det svårt, menar tjänstemännen. Det är också en stor omsättning på socialsekreterare, vilket är en svaghet.

I framtiden behöver man jobba mycket på hemmaplan och mer förebyggande. Man behöver komma in tidigt i familjerna för att ge stöd. Organisationen behöver vara sådan att den snabbt och lätt kan anpassa sig och kan koppla till sig aktörer utanför den egna verksamheten, när så krävs.

f) Intryck av kommunen.

Kommunen tycks ha en nystart i och med omorganisationen. Insatser har tidigare gjorts för barn i risk, och nu satsar man igen. Samarbetet mellan Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla verkar mycket positivt. Politikern pratar om förebyggande insatser som viktiga. Tjänstemännen ser fortfarande svårigheter i samarbetet mellan socialtjänst och skola, och det bör man förbättra liksom barns och ungdomars delaktighet.

5.1.6 Lycksele

a) Beskrivning av kommunen.

I kommunen bor 12.800 invånare, varav 8.600 i centrum. Socialdemokraterna och vänsterpartiet har tillsammans majoritet.

Skola och socialtjänst finns inom olika förvaltningar och olika nämnder. Det finns ett folkhälsoråd, men inte ett förebyggande råd, vilket skulle vara önskvärt, anser tjänstemännen. Det är politisk samsyn, partierna är överens om vikten av insatser för barn och unga i risk, menar den ansvarige politikern.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

Kurator och skolsköterska arbetar i skolan år 7-9 med Koutakis-modellen eller ÖPP (Örebro preventions program), vilket är ett föräldraprogram. Sedan många år arbetar skolan också med "Gränslandet", vilket också riktar sig till föräldrar till ungdomar på högstadiet. Drogvaneundersökningar görs i årskurs 7 och 9, och följs upp tillsammans med ungdomarna i skolan. Deras svar kan sedan jämföras från åk 7 till 9. Det finns också hälsoråd i skolorna. "Navet tillsammans för ungdomars hälsa i Lycksele" är ett samordningsprojekt där samordningsgruppen kommer från skolan, socialtjänsten, svenska kyrkan, polisen, fritidsförvaltningen och landstinget (ungdomsmottagning och BUP). Navet träffas en gång i månaden och är en motor.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

Samtalsgrupper för barn och ungdomar till missbrukande föräldrar finns sedan en tid tillbaka i kommunen, kallade Linus-grupper. Dessa drivs av svenska kyrkan, skolan, socialtjänsten och BUP gemensamt.

d) Samarbetspartners.

När ungdomarna börjar år 7 i skolan har "Gränslandet" stormöten då Medborgarhuset sjuder av aktiviteter, barn och föräldrar är där, föreningslivet visar upp sig och en föreläsningsserie ges till föräldrar. "Vuxna på stan" är en organisation som fungerar, där föräldrar och andra vuxna engagerar sig. Många elever på gymnasieskolan kommer från andra kommuner i närheten. Samarbete med dessa kommuner sker när så behövs. Lycksele har också riksintag, det vill säga ungdomar från hela landet kommer till gymnasieskolan i Lycksele. Samarbetspartners i övrigt är BUP, polis, socialtjänst, kyrkan, Navet, köpmannaföreningen, arrangörer av danser, fritidsledare och fritidsgårdar. Det finns mycket frikyrkor och idrottsföreningar som har fokus på barn och ungdom i kommunen. En process pågår nu för att bilda en familjecentral, där socialtjänst, MVC, BVC och förskola ska ingå. På samma plats kommer också en ungdomsmottagning att finnas.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

Navet upplevs som en styrka i kommunen med det breda samarbete som finns där och att alla vill vara med och bidra för att stötta barn och ungdomar. Det finns en hög medvetenhet i kommunen om problem som kan uppstå. Möjligheter finns att bygga nätverk. Den lilla orten är mest en styrka, där man känner varandra väl och värnar sina ungdomar

En svaghet istället i den lilla orten är att man inte tror att det kan hända otrevliga saker i vissa familjer, att man då inte ser eller hör lika bra som man gör annars, menar tjänstemännen. Ett upplevt hot för verksamheten är att folkhälsosamordnaren endast är budgeterad för ett år i taget.

I framtiden bör man ha ett förebyggande råd och också se till att politikerna blir mer delaktiga, menar tjänstemännen. Många ungdomar bor inackorderade när de går på gymnasiet, och det finns planer på att hitta nätverk mellan de kommuner som dessa kommer ifrån, och skolan. I framtiden kommer man också att söka mer nätverk med föreningar och studieförbund. Något man arbetar på är ett bra samarbete mellan skolan, socialtjänsten och BUP kring anmälningsplikten. Och man planerar för en familjecentral i framtiden.

f) Intryck av kommunen.

Mycket pågår i kommunen och man har många planer för framtiden, skolan tycks vara framträdande och arbeta förebyggande. Det finns ett samarbete på högre nivå, där Navet verkar bra med ett brett nätverk. Trots att kommunen tar emot ungdomar från flera kommuner som inackorderas här, finns inget organiserat samarbete mellan kommunerna för dessa ungdomar.

5.1.7 Vilhelmina och Dorotea

a) Beskrivning av kommunerna.

Vilhelmina har 7.000 invånare och Dorotea 3.000. De två kommunerna arbetar nära varandra och dessutom samarbetar dessa två kommuner mycket med Åsele som har 3.000 invånare.

I Vilhelmina har socialdemokraterna och vänsterpartiet gemensamt majoritet och i Dorotea är Dorotea kommunlista (dkl) största parti. Det är politisk enighet kring barnfrågor i båda kommunerna, enligt ansvariga politiker i de båda kommunerna.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

I Vilhelmina finns en länk från MVC inom primärvården upp till högstadiet med olika stöd. Man arbetar förebyggande, och börjar när mamman är gravid. Det finns föräldragrupper kring alkohol, och en utarbetad modell som man sedan följer i skolan. En kontraktsmetod med barn och föräldrar kallad "Tobaksfri Duo", som också drar med sig alkoholfrågor, arbetar man med i år 7 i skolan. I kommunen drivs också en utbildning för lärare för att arbeta med föräldrar. Något man arbetat med i några år är drogvaneundersökningar i år 7, 8 och 9 i skolan, och utifrån dessa bygger man normer som diskuteras på föräldramöten.

Det finns en socionom som har en kombinationstjänst mellan socialtjänst och skola i Vilhelmina, och därmed blir en länk däremellan. Denna person har också acceptans att arbeta i hemmet. I kommunen finns en samordningsgrupp med ett råd för ungdomsfrågor, där man arbetar med gemensamhetsfrågor för alla skolor. Här finns nämndordförande, rektorer, samordnare och IFO-chef. I Vilhelmina finns gymnasieskolan, dit elever från Dorotea, Åsele och andra kommuner kommer. De bor på elevhem eller i egna lägenheter. För inackorderade elever finns en samrådsgrupp som består av personer från skola, fritidsgård, polis och elevhem.

I Dorotea arbetar man med "Gränslandet" för att underlätta övergången från år 6 till 7 för eleverna. Detta är ett föräldraprogram som är samma som finns i Lycksele.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

I Dorotea börjar man redan i förskolan med drogförebyggande arbete.

d) Samarbetspartners.

Skola, fritidsgård, polis och elevhem samarbetar kring de inackorderade eleverna i Vilhelmina. MVC med barnmorskorna är nära samarbetspartner, och även kyrkor är med i samarbete, liksom studieförbund, föreningar, köpmän, nattvandrare, hemvärnet och föräldrar. Samordnaren finns med i många grupper, och försöker se till att dessa också samverkar. De tre kommunerna Vilhelmina, Dorotea och Åsele samarbetar i många frågor.

I Dorotea är samverkan bra mellan skolan, främst skolsköterskan och rektor, socialtjänsten och samordnaren. Så är också fallet mellan polisen och fritidsgården i Åsele.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

En styrka som man kan se är att kommunerna är så små att man känner till varandra inom kommunen. Men det lilla kan också vara ett hot, om fel aktör kommer in och kommer med fel

signaler kan det snabbt gå utför. Det finns stora möjligheter att hitta samverkansformer i den lilla kommunen. Men man menar också att det snabbt kan vända åt andra hållet i den lilla orten. Det går att se vad som är på gång, och man kan lätt få information från varandra, det är en styrka.

En svaghet i små kommuner är att det kan vara svårt för socialsekreterare att arbeta med svåra barnärenden. Det är då en styrka att kunna ta in proffs utifrån som kan arbeta med dessa ärenden, vilket man gör i dessa kommuner när det behövs.

I framtiden skulle man vilja starta Linus-grupper, det vill säga stödgrupper för barn med missbrukande föräldrar, vilket är en följd av de föreläsningar som hållits (för medel från Alkoholkommittén, se längre fram i rapporten).

I Dorotea ska man prova med att IFO ska finnas på Vårdcentralen en gång i månaden, som en slags familjecentral. Och man tittar också på om en grupp kan bildas tillsammans med Vuxenskolan som stöd för föräldrar.

f) Intryck av kommunen.

De två samordnarna för de tre kommunerna tycks arbeta tätt tillsammans, och dra nytta av varandra. Mycket arbete pågår, och man är fokuserad på barn/ungdom och alkohol, men det är ändå svårt att se vilka insatser som görs i samarbete med barn och ungdomar.

5.1.8 Skellefteå

a) Beskrivning av kommunerna.

I Skellefteå kommun bor 72.000 personer. Socialdemokraterna har egen majoritet i kommunen.

I FRIS (Förebyggande Rådet i Skellefteå) finns flera nämnder representerade med två personer, ofta ordförande och vice ordförande. Det är socialnämnden, fritidsnämnden, barn- och grundskolenämnden, gymnasienämnden och kulturnämnden som ingår här. Polis och tjänstemän är adjungerade. Målgruppen för FRIS är ungdomar 13-25 år främst, och man arbetar för att hitta förebyggande arbetssätt för ungdomar. Det finns en politisk samsyn i barn- och ungdomsfrågor, man jobbar bra tillsammans, anser den ansvarige politikern.

b) Verksamheter för barn i riskzon.

FRIS är samlingspunkt för det drogförebyggande arbetet i kommunen. Det finns 17 st lokala förebyggande grupper i de olika rektorsområdena, där det sitter personer från socialtjänsten, rektor, gårdsföreståndare, ev. polis, föreningar, kanske kioskägare och andra som har mycket med ungdomar att göra. Inom socialtjänsten finns fältverksamheten som arbetar mot skolan, men inte direkt mot ungdomarna. I skolan görs drogvaneundersökningar i år 9 och i år 2 på gymnasiet sedan tolv år tillbaka. En metodbank har sammanställts i kommunen efter inventering i alla skolorna, som man kallar ”Drogpreventiva mål och metoder”. Skolorna kan här hitta skilda metoder för att arbeta kring dessa frågor. Under flera år har man jobbat mycket med föräldrakontakter i år 6 i skolan i och högstadiet för att förbereda inför tonårstiden.

c) Arbete riktat direkt till barnen.

Stödgrupper för barn till missbrukare och barn till psykiskt sjuka föräldrar finns sedan länge i kommunen och är självgående. Det brukar inte vara några problem att få tag på ungdomar (13-18 år) till dessa. LPeria (LP-stiftelsen) håller på att sjösätta ”De glömda barnen”, vilket är en gruppverksamhet för yngre barn. En utbildning för yngre barn finns i skolan, kallad MoD- (Mångfald och Dialog) utbildning.

d) Samarbetspartners.

Samordnaren för förebyggande arbete för barn och ungdom har mycket samarbete med kyrkorna, vilka upplevs som mycket duktiga på samtal. Andra samarbetspartners är skolan, polisen, socialtjänsten, fritidsgårdar, FRIS, idrottsföreningar och IOGT. Skolan och socialtjänsten med fältarbetarna har ett tätt samarbete.

e) Uppfattningen av kommunens styrkor, svagheter, hot och möjligheter samt framtid.

FRIS är en styrka, anser tjänstemännen, det är väletablerat och har många aktörer med. Man upplever också att det är en styrka att kommunen har jobbat mycket med stödgrupper för unga under flera år.

En svaghet är att man inte når fram till föräldrar i den utsträckning man vill. En annan är att nätverksbyggande tar tid. Det är snäva ramar ekonomiskt och det finns en risk att man drar igång för mycket som sedan kanske inte hinns med. Ett hot för arbetet med barn i riskzon är om det kommer in fel folk på föräldramöten tex. och skrämmer upp föräldrarna eller ger fel budskap.

Möjligheter är att man ser flera områden att utveckla: nätverk mellan fältassistenter och polis för att fånga upp barn och ungdomar som inte mår bra, stödgrupper för yngre barn, en ”röd tråd” för förebyggande drog- och hälsoarbete i skolan så att alla barn och ungdomar får del av detta arbete, stödinsatser för de inackorderade ungdomarna på gymnasiet som har ”föräldrafritt” jämt, och metoder för att hitta barn i skolan som behöver stöd tex i samtalsgrupper.

f) Intryck av kommunen.

I kommunen tycks ett långsiktigt och förebyggande arbete finnas med engagerade människor med många idéer. Barnen och ungdomarna bör få möjligheter att påverka beslut som rör dem och verksamheterna.

5.2 Medel från Alkoholkommittén.

En kort sammanfattning av ansökan till Alkoholkommittén från de olika kommunerna visas i tabell 2. Här visas också vad kommunerna beskriver sig ha använt medlen till.

Tabell 2. Ansökan till Alkoholkommittén.

	<i>Ansökan</i>	<i>Vad kommunen gjort</i>	<i>Har kommunen gjort det man sökte för?</i>
<i>Västra Sverige</i>			
<i>Uddevalla</i>	-Handledning, studiematerial för arbete med kvinnor med missbruk. -Föreläsning om barn i dysfunktionella familjer.	-Handledning, material och studiebesök. -Föreläsning.	-Ja. Samarbetet kom igång snabbare. Arbetet är påbörjat med kvinnorna. -Ja. Gav ökade kunskaper till många.
<i>Åmål</i>	-Föreläsningsserie för gemensam utbildning för att öka samarbete.	-Tre föreläsningar har getts.	-Ja. Föreläsningarna upplevdes som bra.
<i>Borås</i>	-Uppstart av verksamhet för ”glömda och osynliga barn”. Utbildning och studiebesök.	-Två ungdomsterapeuter gick utbildning och åkte på studiebesök	-Ja. Arbetet är igång med information, ingår nu i den ord. verksamheten.

Södra Sverige			
Sjöbo	- Utveckla sommarverksamheten. Utbildning i ART. -Handledning av barngruppleddare. -Föreläsning.	- ART-utbildning för en grupp. -Handledning om att leda barngrupper. -Föreläsning	- Ja. Man har börjat arbeta med barn. - Ja. Ökad kunskap inför sommarverksamhet. - Ja.
Tomelilla	- Gruppleddarutbildning.	- Fyra personer gått gruppleddarutbildning.	- Ja. Ett nätverk har bildats. Barngrupper planeras.
Norra Sverige			
Lycksele	- Föreläsning om barn i missbruksrelaterade miljöer. - Utbildning om självskadebeteende.	- Föreläsning om tonåringar. Föreläsning skolans elevhälsa. Föreläsning elever. - Två kuratorer utbildade i självskadebeteende.	- Den planerade föreläsaren kunde inte, istället valde man en annan föreläsare, som gav tre olika delar. Blivit bättre på att hitta barn till stödgrupper. - Ja.
Vilhelmina och Dorotea	- Träff för inackorderade ungdomar. - Utbildning i MoD av personal. - Utbildning i ART.	- Träff planeras. - 20 personer gått utb. I MoD. - Två personer utb. i ART. - Föreläsning ”Skymda missbruk”.	- Träffen kommer att bekostas av kommunen. - Ja. Bra utbildning. - Ja. - Storföreläsning som man gjorde extra.
Skellefteå	- ART-utbildning.	- Alla skolkuratorerna gått ART-utbildningen.	- Ja. Fler kunde gå än planerat, och genomslaget är mycket bra.

5.2.1 Uddevalla

Bidrag söktes från kommun för tre olika inriktningar mot samma område:

- Bättre förebyggande arbete för ofödda barn med missbrukande föräldrar. Ett samarbete som redan finns mellan socialtjänst och mödra- och barnhälsovården ville kommunen utveckla då man sett behov av att stödja kvinnor med pågående missbruk, kvinnor som lever med missbrukande män samt psykiskt instabila kvinnor. Bidrag söktes för gemensam handledning samt studie- och informationsmaterial.
- Att mobilisera fler vuxna för barnen som lever i familjer där föräldrarna är känslomässigt eller fysiskt frånvarande på grund av missbruk eller andra psykiska orsaker. Tanken var att göra personal inom skola och barnomsorg samt andra vuxna mer uppmärksamma på barn som lever i familjer som är dysfunktionella. Bidrag söktes för föreläsningar i ämnet.
- Att sprida information till ungdomar i riskzon. Bidrag söktes för utformning av material. Denna del av ansökan avslogs.

Inom kommunen hade man börjat arbeta med missbrukande gravida kvinnor, och man sökte stöd från Alkoholkommittén till material (till handledare och deltagande kvinnor) och handledning. Detta har pengarna använts till, och även studiebesök kunde man göra för

medlen. Det är socionomerna inom öppna förskolan som har detta arbete inom sin verksamhet, vilket kommer att fortsätta och integreras i den ordinarie verksamheten. I arbetet med missbrukande gravida kvinnor sker ett samarbete mellan två socionomer från öppna förskolan och BVC (barnvårdscentralen) och BMM (barnmorskemottagningen). Kvinnorna fångas upp på BMM med regelbundna träffar under graviditet och följs sedan på BVC med barn. Man ville hitta stöd för dessa kvinnor och ett samarbete var påbörjat, vilket kom snabbare igång då man fick stöd från Alkoholkommittén till material och handledning. Tanken är att det ska bli en grupp med kvinnor, men än så länge har arbetet kommit igång med en familj.

Medlen användes också till en allmän föreläsning av Tomas Lindstein, där många personer deltog, från socialen, skolan och kyrkan. Föreläsningen behandlade barn till missbrukande föräldrar och gruppverksamhet för dessa barn. Verksamheten Musslan finns, där kommunen stöder barn till missbrukande eller psykiskt funktionshindrade människor. Man valde att arrangera en föreläsning, köpa litteratur och öka sina egna kunskaper.

Pengarna har använts till det man sökte för.

5.2.2 Åmål

I ansökan till Alkoholkommittén beskrevs att kommunen ville satsa på en föreläsningsserie för gemensam utbildning för att utveckla samverkansarbetet. Deltagare skulle vara personal från förskolan, skolan (lärare, rektorer, resurscentrum), IFO, BUP, familjecentral, folkhälsosamordnare och politiker. Pengarna användes till tre föreläsningar. Den första föreläsningen hölls vid öppnandet av Familjecentralen. Det var en stor öppen föreläsning, dit alla var välkomna, med en psykolog om de små barnens situation i dagens samhälle. Den gav en gemensam grund för läkare, polis, kyrkan, socialen, skolan m.fl., så att alla fått höra samma sak. Det skapar ett intresse att samverka, menar tjänstemännen. En person kom också till kommunen för en dag med skolans rektorer, resursteamet och IFO. Då diskuterades hur tankar kring BBIC (barnets behov i centrum) ska kunna genomsyra det gemensamma arbetet för barn i behov av bistånd. Detta är ett utvecklingsområde. Den tredje föreläsningen gällde nätverksarbete i socialtjänst och skola. Föreläsningen gav nya impulser, att jobba med föräldrar, deras gränssättning och ansvar för sina barns fostran. De tre föreläsningarna behandlade gemensamt samverkan mellan skola och socialtjänst och har varit bra, anser tjänstemännen.

Från kommunens sida söks projektpengar från olika instanser för att användas som smörjmedel. De ska gagna organisationen så att först kommer tanken på vad kommunen vill, därefter söks projektmedel. Det gör att effekten blir kvar efter det att pengarna är slut.

5.2.3 Borås

Medel för uppstart av verksamhet för ”glömda barn och osynliga barn” i Borås stad, söktes från Alkoholkommittén, där en grundutbildning i Linus barnstöd samt studiebesök för nyanställda ungdomsterapeuter skulle ingå. Inom kommunen har tidigare funnits barngrupper för barn till missbrukare och barn till psykiskt sjuka föräldrar. Men dessa verksamheter lades ner därför att det var svårt att rekrytera barn till grupperna. Kommunen satsar nu på denna verksamhet igen, och har anställt två ungdomsterapeuter som bland annat ska starta upp dessa grupper. För medlen från Alkoholkommittén har de gått utbildning som drivs av Hela Människan. De har också besökt fem olika verksamheter på andra platser. Under våren eller hösten 2006 planerar de att komma igång med de första grupperna. Mycket arbete kommer att läggas ner på information så att grupperna blir kända i skolan och i övrigt i kommunen. Arbetet ingår som en del av den ordinarie verksamheten för ungdomsterapeuterna.

De extra medlen har tillfört inspiration och möjlighet att på ett bättre sätt grunda personalens kompetens, och det blev lite mer utbildning än vad det annars hade blivit. Det blev extra skjuts och inspirationskälla och det blev en uppmuntran att satsa på detta område.

5.2.4 Sjöbo

Kommunen ville utveckla sin sommarverksamhet som redan fanns genom att förbereda mer, och efteråt ha möjlighet att följa upp ungdomar som varit med. Detta ville man göra genom att utbilda personal i ART (aggression – replacement – training). Man ville även ha handledning med en barngruppledare. En tredje utbildare ville man också ta in. En diskussion pågick sedan tidigare i kommunen om barn som var i riskzon, som inte har någon som skyddar dem och där man borde göra mer. Då kom möjligheten att söka pengar från Alkoholkommittén. Frågan var hur man skulle kunna utveckla den sommarverksamhet för barn i riskzon som fanns till något mer långsiktigt. Dessa barn har ofta sett mycket våld. En grupp i Ystad skulle gå en ART-utbildning, och Sjöbo kunde samarbeta med dem. Utbildningen var riktad mot barnet och barnets föräldrar, hur de kan hantera konflikter tillsammans. Utbildningen har pågått under 2005-2006, där personal fått till uppgift att arbeta med olika barn från sommarverksamheten, och där de fått handledning. En annan handledning ges om hur man ska tänka i gruppverksamhet med barn, så man kan utveckla sommarverksamheten. Denna handledning gavs i samarbete med Tomelilla. Även en tredje föreläsning har hållits, där Alkoholkommittén bidrog med medel.

Med ett litet bidrag från Alkoholkommittén har processen startats i kommunen. När Alkoholkommittén finns med ställs krav på att frågan prioriteras. Och som en av tjänstemännen sa så möjliggjorde det att man kunde göra nåt man ville göra, som man inte annars vetat om det varit möjligt.

5.2.5 Tomelilla

Kommunen ville göra en satsning på ”Barn som far illa”, där man ville köpa in fyra platser på en gruppledd utbildning.Handledning ingick också i utbildningen. Kommunen planerade att bekosta en del av utbildningen själva.

Fyra personer från olika verksamheter, socialtjänst, kyrkan, fritidsgård och skola, har gått utbildningen. Gruppen har skapats, och bildar nu ett nätverk, och föreläsaren har engagerats för pengar från Alkoholkommittén.

Mycket har satts igång trots att det var lite pengar som kom från Alkoholkommittén. Det ger argument och stärker att Alkoholkommittén finns med som bidragsgivare.

5.2.6 Lycksele

I ansökan beskriver kommunen det ökande behovet av kunskap kring barn i missbrukrelaterade miljöer i skolan och man ansökte därför om medel till en föreläsning kring detta ämne till alla skolpersonal. Dessutom finns en stegrande problematik kring självskadebeteende som två personer ansöker om medel för att lära sig mer om.

De två kuratorerna i skolan har varit på kurs i ”Självskadebeteende”. Dessutom inplanerades en föreläsning till februari 2006 för lärare om ”I huvudet på en tonåring”, vilken också genomfördes. Samma person var också inplanerad för spetskompetens till elevhälsans personal, och för att träffa tjejer och killar för olika föreläsningar i skolan.

Kommunen tycker sig ha fått mycket för medlen från Alkoholkommittén: spetskompetens till de två personerna, halvspets till elevstödspersonal, breddkompetens till lärare och även föreläsningar till ungdomar. Personal har blivit bättre på att hitta barn till Linus-grupperna, vilka senast blev överfulla. Utbildningen har lett till högre medvetenhet och bättre handledning.

5.2.7 Vilhelmina och Dorotea

I ansökan till Alkoholkommittén betonades de inackorderade ungdomarnas utsatthet.

Vilhelmina och Dorotea ansökte gemensamt om medel för:

a) en träff för alla inackorderade skolungdomar i Vilhelmina (den kommer att anordnas av kommunen själva).

b) utbildning av personal i MoD (Mångfald och Dialog), en modell som i samtalsform går ut på att motverka fördomar och främlingsfientlighet.

c) utbildning för några personer i ART (Aggression Replacement Training).

Två personer (skolsköterskan i Dorotea och en socialsekreterare i Vilhelmina) har gått ART-utbildning. Dessutom har ca 20 personer gått utbildning i MoD, personal från skola, elevhem, fritidsgård och socialtjänst, samt de två samordnarna. Utbildningen pågick i två dagar. En föreläsare från Umeå togs också in, där inbjudan gick ut brett till personal från förskola till gymnasium. Föreläsningen behandlade ”Skymda missbruk” för att höja medvetenheten.

Socialtjänsten arbetar aktivt med barn i missbruksmiljö, tankarna blev nu aktivare. Insatserna gav ringar på vattnet och arbetet fortsätter nu.

5.2.8 Skellefteå

Ansökan till Alkoholkommittén gällde medel för områdesbaserat socialt arbete med barn i riskzon. Kommunen ansökte om medel för att personal skulle kunna gå ART-utbildning.

Alla skolkuratorer i kommunen har fått gå ART-utbildningen. I utbildningen ingår en metod för att lära sig impuls kontroll, färdighetsträning och moraliskt-etiskt tänkande. Det är en kognitiv metod. Utbildningen var uppdelad på tre tillfällen, med uppgifter emellan. En manual följde också med. Genomslaget har blivit bättre än väntat. Skolkuratorerna har börjat använda metoden och det är en fördel att de är en grupp som kan och som har stöd av varandra. Redan nu har utbildningen också lett till ett fördjupat samarbete mellan fältassistenter och skola. De som gått utbildningen är mycket nöjda.

Den här lilla puffen som Alkoholkommitténs medel innebär gör att kanske politiker köper nästa utbildning. Ibland behövs bara den här lilla starten, menar tjänstemännen.

5.3 Implementering av Barnkonventionen

I Uddevalla har man sedan flera år s.k. frukostmöten, då politiker, tjänstemän och medarbetare inom kommunen tillsammans med företagare träffas en gång i månaden för samtal kring barnkonventionen. Barn deltar inte. En verksamhet berättar om sitt arbete utifrån barnkonventionen. Då diskuteras olika frågor, barnkonventionen lyfts upp och man påminns om att ha barnens bästa för ögonen när olika beslut fattas. Det finns ett tydligt barn och ungdomsfokus i kommunen. Trots att det är ett tydligt barnfokus i kommunen, är det ett långt steg, anser en tjänsteman, till att ungdomar får ökat inflytande och påverkansmöjligheter. Beslut inom kommunen ska prövas utifrån ett barnperspektiv, enligt politikern i Uddevalla. Det står i protokoll från kommunfullmäktige/kommunstyrelsen hur kommunen ska använda sig av barnkonventionen och att man ska arbeta med fokus på barns bästa. Inom Barn- och utbildningsnämnden i Uddevalla kommun används s.k. barnchecklistor när man fattar beslut.

I Åmål finns en målsättning i hela kommunen att sätta barnen i centrum.

Barnkonventionen finns i bakgrunden, men det står inte om barnkonventionen i dokument. Även i Borås är barnen i fokus, de är den prioriterade gruppen, menar en tjänsteman. Jobbet sker utifrån barnkonventionens tankar, det genomsyrar organisationen och man jobbar för att ha ett barnperspektiv. Samtidigt vill man ha ett familjeperspektiv, för att kunna behålla familjen som enhet. När politiker håller anföranden i Borås inleds ofta talet med en hänvisning till barnkonventionen, och man försöker fråga sig om besluten uppfyller kraven för barnkonventionen, berättar politikern.

I Sjöbo och i Tomelilla uppfattar inte drogsamordnaren att barnkonventionen används i kommunen idag. Men man lyssnar mycket på barnen genom utvärderingar av verksamheter där de deltagit, och föräldrarbetet har ett tydligt barnfokus i Sjöbo. I Sjöbo har man tagit ett måldokument där det tydligt står att man ska jobba för barnens bästa, med fokus på barnet. Barnperspektivet går igenom hela kommunen, menar den ansvarige politikern. När Familjenämnden skrev verksamhetsplanen låg barnkonventionen som en grund, säger den ansvarige politikern. I Tomelilla har man haft en rejäl debatt inom politiken, men barnkonventionen är inte ett styrande dokument. Man har inte tyckt att det alltid är den som ska tas fram, även om den ska finna med. Dock har kommunen dialog med ett ungdomsråd.

Ett aktivt arbete sker i skolan i perioder i Lycksele kring barnkonventionen, men man arbetar inte med den i handen, däremot i ryggmärgen, anser en tjänsteman. Barnkonventionen ligger bakom allt arbete som man gör och barn och ungdomar är i fokus utan att man tänker på barnkonventionen. En förening har också fått bidrag från kommunen för att arbeta med barnkonventionen bland förskolebarn. Man har också arbetat mot tjänstemän och politiker i denna fråga. I målformuleringar som ansvariga för barn- och ungdomsverksamhet i Lycksele gjort har man sagt att man ska jobba utifrån barnkonventionen.

Det är fokus på barnen i Vilhelmina. Socialnämnden har beslutat att barnperspektivet är det som gäller först av allt, säger socialnämndens ordförande. I alla utredningar är det barnperspektivet man ska ha i Vilhelmina. I Dorotea tänker tjänstemännen inom socialtjänsten på barnet i allt de gör, de fokuserar på dem, menar den politikern där. I Skellefteå finns barnkonventionen med i Balanced Score Card (en kvalitetssäkringsmodell), genom att barnperspektivet är tillfört kortet. Under senare år har man i kommunen pratat mer och mer om barnkonventionen. Det finns ett par personer i kommunen som driver på om barnkonventionen och ser till att den finns med i diskussionen. Barnkonventionen står också med i drogförebyggande häften. Alla nämnder har fått utbildning om konventionen och kommunalrådet har fått uppmärksamhet i Globen för kommunens arbete med barnkonventionen.

6. Sammanfattande diskussion

Syftet med studien var att utvärdera vilka kommunala insatser för barn till missbrukare och andra barn i riskzon som det ekonomiska bidraget stimulerat kommunerna till att starta, och hur barnkonventionen implementerats i detta arbete. En stor entusiasm präglar de nio kommuner som deltagit i utvärderingen. I flera av kommunerna (Uddevalla, Åmål, Borås, Sjöbo, Tomelilla) har nyligen skett en omorganisation, politiskt och/eller i verksamheten. Detta tycks ha medfört en ”nybyggaranda” som lett till en stor entusiasm för arbetet med barn i riskzon. Men även i de andra kommunerna drivs tjänstemän och politiker av en vilja och ett stort engagemang för att förbättra villkoren för barn och unga i risk. I samtliga kommuner finns en politisk samsyn mellan partierna att detta är viktiga frågor, och det finns inga skiljaktigheter här. Man har kommit olika långt i kommunerna med sitt arbete men har samma mål dvs. att barn i risk ska få det bättre. I det arbetet behöver dock barns och ungdomars inflytande öka. Synpunkter, erfarenheter, upplevelser från barnen och ungdomarna i kommunerna behöver inhämtas vilket inte tycks ha gjorts.

När utvärderingen skulle ske, tog författaren kontakt med den person som skrivit ansökan till Alkoholkommittén. Den personen var oftast en tjänsteman inom socialförvaltningen, många gånger drogsamordnaren i kommunen. I Lycksele var det dock skolans kurator som var kontaktperson. Det är socialnämndens ansvar att se till barns välfärd och att de får stöd och skydd i en risksituation (SFS 1980:1100). Kanske gör det att den beskrivning som utvärderaren fått av de intervjuade tjänstemännen ofta innehåller verksamheter där socialtjänsten är inblandad. I Lycksele däremot beskrivs verksamheter som sker inom skolan.

Det är viktigt att komma ihåg att utvärderingen helt utgår från intervjuer med enskilda personer, vilket gör att alla verksamheter som pågår troligen inte kommit med i beskrivningen.

I Socialtjänstlagen föreskrivs sedan 2003 att skola och socialtjänst ska samverka kring barn som far illa eller riskerar att fara illa (SFS 1980:1100). Alla intervjuade talade mycket om samverkan mellan skola och socialtjänst kring barn, och detta tycks vara ett område som man arbetar mycket på inom samtliga kommuner. Samverkan är ett nyckelbegrepp som återkommer ofta i intervjuerna. En av de intervjuade tjänstemännen ansåg att en ny socialtjänst är på väg, 2000-talets socialtjänst, och att vi lämnar 1990-talets bakom oss. Socialtjänsten öppnar upp sig, och hela samhället har en öppnare dialog om tidigare tabubelagda ämnen.

I flera kommuner beskriver både tjänstemän och politiker att man satsar på ”hemmaplanslösningar”, dvs. att hjälpa barn som far illa hemma i kommunen istället för att de skickas iväg till boende någon annanstans. Detta tycks både ha ekonomiska orsaker, men också att man tror att det är bättre för barnet. Ett annat nyckelbegrepp som återkommer är att arbeta förebyggande. Särskilt politikerna vill gärna se det förebyggande arbetet i fokus. I det förebyggande arbetet som nämns av flera kommuner, ingår att försöka hitta barn som riskerar att fara illa i ett tidigare skede. Idag hittas de flesta på högstadiet, då de kommit till tonåren. En strävan hos kommunerna är att lära sig att hitta barnen i lägre åldrar, och då är det skolan som är huvudaktör. Barn i skolåldern fram till högstadiet är den åldersgrupp som man arbetar minst med. De små barnen fångas ofta upp i Familjecentraler, som finns på flera orter. Tonåringarna visar tydligare att de inte mår bra och fångas därför lättare upp. Det är en brist i samhällets organisation att det för barnen i skolåldern fram till tonåren tycks finnas så lite verksamhet.

Tre av de nio kommunerna har satsat sina tilldelade medel på ART- utbildning, alltså en metod för att lära sig ilskek kontroll. De ungdomar som får hjälp genom denna metod är de ungdomar som är utagerande och har svårt att styra sina aggressioner. Däremot får inte de tystlåtna, inåtvända barnen och ungdomarna hjälp av denna metod. Det är lättare att se de barn och ungdomar som är utagerande och att förstå att de behöver hjälp. Men metoder behövs också för att hjälpa de barn som vänder sina bekymmer inåt.

Samarbetspartners för arbete med barn i riskzon finns inom kommunen, t.ex. socialtjänst, skola, fritidsgårdar, inom landsting, t.ex. BVC, MVC, BUP, inom föreningsliv, t.ex. idrottsföreningar. En viktig samarbetspartner inom flera kommuner är kyrkan, både svenska kyrkan och frikyrkor. Dock talade ingen av de intervjuade om icke-kristna kyrkor t.ex. muslimska kyrkor och föreningar. I samtliga kommuner uttrycker den ansvarige politikern, oavsett partitillhörighet, att den politiska samsynen i barnfrågor är stark. Flera av kommunerna hade tätt samarbete med andra kommuner. Sjöbo, Tomelilla och Simrishamn är ett gott exempel på detta samarbete, där man samfinansierat två drogsamordnare. Vilhelmina, Dorotea och Åsele är också tre små kommuner som drar stor nytta av varandra, och där ansökan till Alkoholkommittén var gemensam. Det finns en speciell problematik i små kommuner då det gäller att t.ex. arbeta med gruppverksamhet för barn till missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar. Dels kan det vara svårt att få tag på tillräckligt många barn för att skapa en grupp, dels finns det en svårighet kring anonymiteten i kommunen. Här finns uppenbara fördelar med att arbeta tillsammans i flera kommuner. Små kommuner har dock fördel av en närhet i den egna organisationen. De lite större kommunerna, Borås och Skellefteå tycks inte ha samma behov av samarbete med andra kommuner.

Barnkonventionen är olika starkt levande i de olika kommunerna. Två av kommunerna har ett tydligt arbete kring konventionen, med möten resp. kvalitetssäkring. Dock betonar samtliga kommuner att de har ett barnperspektiv och att barnen är i fokus i kommunen. I ett par av kommunerna vill man betona familjeperspektivet, så att inte barn- eller tonårs-

perspektivet blir för starkt. Man menar att det är viktigt att stärka föräldrarna för att de i sin tur ska vara de som fostrar och stöttar sina barn. Det är för barnets bästa man vill stödja föräldrar. I flera av kommunerna är man självkritisk och menar att man borde arbeta mer med barnkonventionen på alla nivåer. Det finns en stark retorik bland både tjänstemän och politiker. Barnkonventionen föreskriver att barn ska göras delaktiga i områden som berör dem. I intervjuerna med tjänstemän och politiker i de nio kommunerna framkommer väldigt lite att barnen är direkt delaktiga. Barnen tycks mer behandlas som objekt än som subjekt. För att arbetet skall ske i överensstämmelse med barnkonventionen måste barnen i större utsträckning vara delaktiga och tillfrågas om sina åsikter, tankar, förslag, uppfattningar osv.

Det har mottagits positivt i alla kommuner att få medel från Alkoholkommittén. Summan var liten, 40.000 kronor per kommun, men det har mest upplevts positivt, det gav en puff till verksamheten. Mycket har satts igång, trots att det var lite pengar. I och med stödet kom man i Uddevalla igång snabbare med en process som redan var planerad. Dock hade det varit lättare att få pengar direkt än att fakturera till Alkoholkommittén, anser man. Det blev en del krångel i ekonomisystemet. Pengarna var ett bra incitament till att komma igång med olika verksamheter. Alla bidrag, små som stora, blir som ett smörjmedel till redan planerade verksamheter. Det tillför möjligheter och inspiration när man får extra pengar, och det ger de aktuella aktiviteterna en legitimitet. Man blir uppmuntrad att satsa på detta område. Och man kan kanske få lite mer än vad som redan är inplanerat, tex. lite mer utbildning eller fler studiebesök. Om samma summa använts för att anordna en tredagarskonferens i Stockholm för de berörda kommunerna, hade ett fåtal kunnat åka. På detta sätt har fler fått del av insatserna. Dessutom gavs kommunerna möjlighet att själva bestämma vad de ville använda medlen till.

7. Slutsats

För de medel som Alkoholkommittén delade ut har mycket verksamhet kommit igång, utvecklats och stöttats. Tjänstemännen och politikerna är mycket positiva även till små satsningar från Alkoholkommitténs sida. Intresset och medlen från Alkoholkommittén gör att idéer förankras, frågan prioriteras och att det kan vara lättare att få medel inom kommunen för en fortsatt satsning. Att Alkoholkommittén finns med tycks ge argument, stärka arbetet och legitimera lokala satsningar.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har barn upp till 18 år rätt att säga sin åsikt, bli lyssnade till och tagna på allvar. Barn synpunkter skall alltså vägas in i de beslut som rör deras situation. Hur barns och ungas delaktighet och inflytande skall öka är frågor som man i de aktuella kommunerna måste arbeta vidare med för att barnkonventionens anda skall genomsyra verksamheten. En åldersgrupp som ofta inte nämnts i de beskrivna aktiviteterna är barn i åldersgruppen 6-13 år. De tycks vara en åldersgrupp som socialt och när det gäller risker inte uppmärksammas lika mycket som förskolebarn och tonåringar.

Augusti 2006

Referenser

Ahmad, A., von Knorring, AL. (2002). Tiden läker inte alla sår. I: Ekman, R., Arnetz, B. (red. (2002). *Stress. Molekylerna – individen – organisationen - samhället*. Stockholm: Liber.

Borås (2005). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén. 2005-04-18

Borås (2006). Borås kommun. www.boras.se. 2006-04-18.

Carlsson L, Ågren G, Andréasson S. (2002). *Svensk Alkoholpolitik – Vål motivera eller förlegad?* Stockholm: Nationella folkhälsokommittén, 1977; *Kan det vara missbruk?* Läkardagarna i Örebro 2002. Stockholm: Gothia.

Dorotea (2006). Dorotea kommun. www.dorotea.se. 2006-04-18.

Johansson, A. (2004). Psykisk ohälsa bland barn till alkoholiserade föräldrar. Opublicerad.

Lycksele (2006). Lycksele kommun. www.lycksele.se. 2006-04-18.

Lycksele (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-08-22.

Mylant, M., Ide, B. Cuevas, E., Meehan, M. (2002). Adolescent children of alcoholics: vulnerable or resilient? *Journal of the American psychiatric nurses association*. 8; 57-64.

Nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador(2001). *Att förebygga alkoholskador. En samlad politik för folkhälsa*. Stockholm: Regeringskansliet.

Nygaard Christoffersen, M.; Soothill, K. (2002). The long-term consequences of parental alcohol abuse: a cohort study of children in Denmark. *Journal of substance abuse treatment*. 25; 107-116.

Regeringens proposition 2002/03:14. *Hälsa lärande och trygghet*.

Regeringens proposition 2005/06:30. *Handlingsplan för alkoholpolitiken 2006-2010*.

SFS 1980:1100. *Socialtjänstlagen*.

Sjöbo (2006). Sjöbo kommun. www.sjobo.se. 2006-04-18.

Sjöbo (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-09-05.

Skellefteå (2006). Skellefteå kommun. www.skelleftea.se 2006-04-18.

Skellefteå (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-08-17.

SOU (1994). *Barn, föräldrar, alkohol. Alkoholpolitiska kommissionen*. SOU 1994:29. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU (1998). *Det gäller livet. Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem. Slutbetänkande av Barnpsykiatrikommittén*. SOU: 1998:31. Stockholm: Socialdepartementet.

Augusti 2006

SOU (2005a). *Vårdnad – boende – umgänge*. SOU: 2005:43. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU (2005b). *Källan till en chans*. SOU 2005:81. Stockholm: Socialdepartementet.

Tomelilla (2006). Tomelilla kommun. www.tomelilla.se. 2006-04-18

Tomelilla (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén. 2005-04-06.

UD (2003). *Mänskliga rättigheter – konventionen om barnets rättigheter*. Regeringskansliet. UD info.

Uddevalla (2006). 'Uddevalla kommun organisationsstruktur'.

Uddevalla (2006). 'Insatser för barn, ungdomar och deras familjer'.

Uddevalla (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-05-02.

Uddevalla (2006). Uddevalla kommun. www.uddevalla.se. 2006-04-18.

UD informerar 1996:2. *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*

Vilhelmina (2006). Vilhelmina kommun. www.vilhelmina.se. 2006-04-18.

Vilhelmina (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-1019.

Åmål (2006). Ansökan om bidrag från Alkoholkommittén 2005-04.

Åmål (2006). Åmål kommun. www.amal.se 2006-04-18.

Intervjuer: Anita Gyllensten, stabschef, ansvarig drogpolitiska programmet, Borås.
Bitte Thorin Godlund, enhetsansvarig för ungdomsterapeuterna, Borås
Jenny Sörensson, ungdomsterapeut, Borås.
Katarina Nord, ungdomsterapeut, Borås.
Kåre Öhrstig, insatschef, sociala blockets avd för barn och familj, Borås.
Falco Guldenpfennig, ordförande socialnämnden (kd), Borås.

Astrid Hagersjö, kurator, skolan, Lycksele.
Catharina Henriksson, samordnare Folkhälsorådet.
Lilly Bäcklund, kommunstyrelsens ordförande (s), Lycksele.

Stig Berggren, samordnare förebyggande arbete barn och ungdom, Skellefteå.
Kent Jacobsson, chef öppenvårdsverksamheten, Skellefteå.
Leif Öberg, ordförande i fritidsnämnden och FRIS (s), Skellefteå.

Pia Nyman, drogsamordnare, Sjöbo, Tomelilla och Simrishamn.
Petra West-Hellqvist, enhetschef Råd och stöd, Sjöbo.
Kent Ivan Andersson, ordförande Familjenämnden (m), Sjöbo.
Monica Neldeborn, projektledare Barn som far illa, Tomelilla.
Kristina Jönsson, kommunstyrelsens ordförande (m), Tomelilla.

Ulrika Ankargren, drog förebyggande samordnare, Uddevalla.
Marianne Johansson, projektsekreterare. Samordnar detta projekt, ansökan, Uddevalla.
Jan Gunnarsson, ordförande i Socialnämnden och Hälso-politiska rådet (s), Uddevalla

Samuel Svensson, samordnare för alkohol- och drogfrågor, Vilhelmina.
Yvonne Führ, alkohol- och drogsamordnare, Dorotea och Åsele. Samt ordförande i Socialnämnden (dkl), Dorotea.
Agneta Lindström-Berg, ordförande i Socialnämnden (s), Vilhelmina.

Sylvia Tilleby, enhetschef IFO, Åmål.
Berit Johansson, verksamhetsledare ungdomsteamet, Åmål.
Ann Sörqvist, ordförande vård- och omsorgsnämnden (c), Åmål.